

SINTAXI

TEORIA I PERSPECTIVES

M. BARGALLÓ, A. BRANCHADELL, J. M. BRUCART, M. T. ESPINAL,
M. L. HERNANZ, S. MARTÍ I V. MIÑANA, M. PÉREZ SALDANYA,
C. PICALLO, G. RIGAU.

Edició a cura
d'AMADEU VIANA

PUBLICACIONS DE LA UNIVERSITAT DE LLEIDA
AMB LA COL·LABORACIÓ DE LA FUNDACIÓ PÚBLICA
INSTITUT D'ESTUDIS ILERDENCs
DE LA DIPUTACIÓ DE LLEIDA I EL DEPARTAMENT DE CULTURA
DE LA PAERIA - AJUNTAMENT DE LLEIDA

Pagès editors

LLEIDA, 1993

ÍNDIX

<i>Principis i Paràmetres (1981-1991): deu anys de gramàtica. A mode d'introducció, per Amadeu Viana</i>	9
<i>Sobre la complementariedad entre anáforas y pronominales, per Maria Bargalló</i>	29
<i>El cas de l'objecte indirecte, per Albert Branchadell</i>	45
<i>Sobre la estructura de SCOMP en español, per Josep M.ª Brucart</i>	59
<i>La representació lògica de la negació expletiva, per M. Teresa Espinal</i>	103
<i>A propósito de los adjuntos libres, per M. Lluïsa Hernanz</i>	125
<i>El sintagma nominal: aspectes del seu funcionament intern, per Silvia Martí i Vicenç Miñana</i>	175
<i>Les categories flexives del temps i l'aspecte. Una aproximació sintàctica, semàntica i morfològica, per Manuel Pérez Saldanya</i>	197
<i>El contingut lèxic del pronom nul, per M. Carme Picallo</i>	215
<i>La legitimació de les construccions temporals d'infinitiu, per Gemma Rigau</i>	231

PRINCIPIS I PARÀMETRES (1981-1991): DEU ANYS DE GRAMÀTICA. A MODO D'INTRODUCCIÓ

Amadeu VIANA
Universitat de Lleida

1. *El coneixement lingüístic*

La diversitat lingüística humana ha estat i és un dels fets que ha despertat més la curiositat i l'interès dels estudiosos, en èpoques diferents i des de perspectives diferents. Un dels reptes més importants en aquest sentit és la construcció d'unes hipòtesis plausibles sobre tot allò que tenen en comú el conjunt de varietats que anem coneixent, sobre les *semblances entre les varietats lingüístiques*. Això equival a demanar-se, situats en un determinat nivell d'abstracció, per les propietats bàsiques del llenguatge humà. D'alguna manera, quan aprenem una llengua, aprenem una varietat definida del llenguatge humà, una versió possible d'aquest. Les diferències entre varietats esdevindrien, aleshores, diferències *permeses* per les nostres hipòtesis sobre el llenguatge. Com a contrapartida, comptarien molt més les semblances. Com en altres coses, estem molt més preparats per reconèixer en primera instància les diferències superficials, allò que destaca sobre un fons comú, que les semblances de fons que uneixen varietats aparentment distants entre si. Identifiquem fàcilment si aquella llengua marca sempre els plurals o no, o si manté l'article davant del nom o del relatiu, però no sabem gaire cosa dels trets comuns. D'altra banda, i aquest és un altre problema, les descripcions que hem anat fent de les llengües particulars ens han acostumat a un vocabulari específic que de vegades no ens

deixa comparar llengües massa llunyanes entre si. Les categories descriptives que hem aplicat a les llengües més pròximes a nosaltres limiten en algun sentit la nostra capacitat de predicció. Cal fer un salt qualitatiu i buscar la millor manera d'acostar-nos als fets, que s'adigui amb una perspectiva general sobre el llenguatge.

No fem cap al·legat en favor de la *llengua universal*. És clar que la gent parlem varietats diferents, potser no tan diferents com havíem pensat, o com ens fa creure una comparació ràpida. Qualsevol llengua és, evidentment, una part de la totalitat. Amb qualsevol llengua podríem especular sobre propietats universals o generals, en una certa mesura. Això val per al llatí i per al bahasa indonesia. Concentrar el treball en una sola llengua és una de les possibilitats. En la direcció correcta, pot ser la porta per a l'estudi dels patrons del llenguatge humà, la gramàtica general, com es deia en el vocabulari clàssic.

El que avui es planteja és una ampliació notable del programa de recerca. Avui són moltes més les llengües que entren a col·lació. Com diem, el programa ha d'insistir en allò que tenen comú la majoria de varietats que anem adduint, de forma que això ens ajudi a conèixer les propietats segurament abstractes que configuren el llenguatge. El repte d'una teoria que vulgui retre compte del coneixement lingüístic (allò que sabem del llenguatge, excepte que no sabem que ho sabem) consisteix precisament en aquesta abstracció necessària per combinar les dades.

Una conclusió d'això és que ja no cal que parlem de gramàtica a partir de l'esquema descriptiu que hem heretat, una combinació de categories gramaticals o les etiquetes de certes oracions. Podem referir-nos a propietats més generals, com les restriccions del moviment, o la identificació de categories buides. La gramàtica, concebuda així, consistiria en la combinació d'una sèrie de teories que tindrien diversos centres d'interès: allò que sabem sobre el moviment virtual dels elements, el que sabem sobre les configuracions estructurals, la informació disponible sobre relacions referencials, la manera com els continguts semàntics restringeixen la interpretació, els tipus diferents d'el·lipsi, i coses per l'estil. Un catàleg així permet entre altres coses establir relacions

noves entre problemes lingüístics i alhora anar adequant empíricament els teoremes generals, que prendran la forma d'una arquitectura heurística i ens estalviaran fer descripcions particulars. Noam Chomsky (1986a) proposa parlar de *Principis* per referir-se a aquests mecanismes cognitius que són a la base de l'adquisició de les llengües, i reservar el nom de *Paràmetres* per a aquella informació que és susceptible de quedar fixada d'una manera o altra segons la llengua en qüestió que s'aprengui. Per exemple: no sembla que hi hagi cap variació substantiva en la manera com les llengües organitzen les relacions referencials (entre unitats dotades de referència pròpia i diversos tipus de pronominals), però en canvi la possibilitat que tenen les preposicions d'acompanyar estructuralment els relatius i els interrogatius varia d'una llengua a l'altra. Els Paràmetres es conceben a mode de possibles alternatives dins una llista, on uns valors depenen dels altres.

A diferència dels Principis, que són independents del context d'adquisició, els Paràmetres són els responsables dels canvis històrics que observem en les llengües i, naturalment, de les diferències entre elles. Com es diu, quan aprenem una llengua hem de *descobrir* quins valors dels Paràmetres s'activen en cada cas: els complements a la dreta del nucli (o a l'esquerra), la possibilitat de deixar buida (o no) la posició del subjecte, la compatibilitat (o no) entre articles i possessius, i coses d'aquest estil que són objecte de recerca en l'actualitat. Tenint en compte la relativament poca evidència amb què ens enfrontem en el curs de l'adquisició lingüística, s'entén que es pugui dir que *reinventem* la llengua cada cop que és apresada, a partir d'una bateria de mecanismes cognitius molt restrictiva i d'unes possibilitats obertes (però relacionades) que queden fixades en cada llengua particular.

La referència a la història que fem al paràgraf anterior no és gratuïta: per primera vegada en el marc de la teoria generativa hi ha una base sòlida per discutir els problemes de l'evolució gramatical. Explicacions com les de Solà i Pujols (1991b) sobre l'ordre de les categories funcionals de Temps i Concordança ens fan veure que la informació diacrònica haurà de jugar un paper important en el desenvolupament de la teoria. Rizzi (1989:14) anunciava:

«La idea dels paràmetres té conseqüències importants per a la recerca lingüística i psicolingüística (...). En alguns casos ha estat possible explicar certes correlacions de propietats conegudes en els estudis comparatius. Els diversos valors assignats a un paràmetre, diferències primitives entre dos sistemes gramaticals, interactuen amb els components de la GU (gramàtica universal) i determinen diverses diferències observables (...). Un domini empíric immediatament relacionat amb el que estem dient és la lingüística històrica. El sistema paramètric ofereix un model predictiu potent per al canvi lingüístic: si una llengua perd una propietat lligada a un cert valor d'un paràmetre, aleshores perdrà també, al cap d'un període d'inestabilitat, les altres propietats governades pel mateix paràmetre abstracte».

La bateria de propietats associades a un paràmetre que més ha estat objecte de recerca és la de les llengües de subjecte nul (Jaeggli & Safir, 1989). Llengües com el català, l'italià i l'espanyol manifesten, en oposició a altres varietats lingüístiques que cauen fora del paràmetre, el següent conjunt de propietats (adaptat de Rosselló, 1986):

- (1) *Subjecte fonèticament nul:*
Ho pensaré
- (2) *Inversió lliure del subjecte:*
Ho va dir la Maria
- (3) *Extracció llarga del subjecte qu (qu = relatiu i interrogatiu):*
És una persona *que* no saps mai què pensa
- (4) *Concordança cap a la dreta en construccions copulatives:*
Això són bestieses / Sóc jo
- (5) *Pronom de represa (fonèticament nul) per al subjecte de clàusules subordinades:*
La pel·lícula *que* em demano si creus que ens agradarà
- (6) *Absència d'efectes that-t [= COMP + traça del subjecte]:*
Qui creus *que* ho va dir?

La tradició comparatista es pot contemplar ara des d'un nou angle. En primer lloc, la tipologia ha de prendre relleu